

گذری نو
بر
شریعت اسلامی معاصر

دکتر مصطفی ابراهیم زلمی
استاد ممتاز در شریعت و قانون

ترجمه و تحقیق: دکتر احمد نعمتی

گذری نو بر شریعت اسلامی معاصر

مؤلف: مصطفی ابراهیم زلمی

ترجمه: احمد نعمتی

ناشر: نشر احسان

چاپخانه: مهارت

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۴

تیراژ: ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۰۸۱-۹

زلمی، مصطفی ابراهیم.

Zalmi, Mustafa Ibrshim

المدخل لدراسة الشريعة الإسلامية

فی نمط جدید. فارسی

گذری نو بر شریعت اسلامی معاصر

مؤلف: مصطفی ابراهیم زلمی؛

مترجم: احمد نعمتی.

تهران: احسان، ۱۳۹۴،

۲۵۲ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۹-۰۸۱-۹

۱. فقه اهل سنت -- قرن ۱۴ از

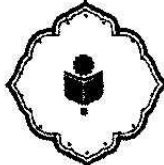
اصول فقه اهل سنت -- قرن ۱۴ قز

نعمتی، احمد ۱۳۲۵ مترجم.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۴ ۴۰۴۱/م۸/۱۷۰/۱۷۰

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۳

کتابخانه ملی ایران: ۳۵۶۳۰۰۶

نشر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 المرحوم رب العالمين والعلاء والسلام على سيد المرسلين وعلى آله
 وأصحابه أجمعين . . .
 أما بعد . . .

فإني محظوظاً إبراهيم محمد أمين الزليبي ، أقرني بحالة صحيتي ورضي
 الكامل بأنني قد كنت الأستاذ الشيخ عبدالرحمن صالح العقوبلي (مدير
 دار الإيمان للنشر والتوزيع من طرطوس) بالعرف في كافة مؤلفاته
 العربية والكردية والقارية ، وبأن يتولى نشرها كيف ما يراه مهتماً
 لحذرة الإسلام والمسلمين .
 وبوجه خاص المؤلفات العربية له حق النشر والترجمة والتوزيع
 من كافة الدول العالم الإسلامي عصرية .
 كذلك أخوله بشر وتوزيع مؤلفاته التي ساءت من التقليل
 بحضر الشهد المديته أصنافهم أدناه . والله على

ما أمره شهيداً

المؤلف
 د. د. محظوظ إبراهيم الزليبي
 الأستاذ المقرب

الشاهد
 د. أحمد النعماني
 مدير مكتب جامعي
 ١٨ شعبان ١٤٣١

محمود محظوظ الزليبي
 ابن الألف

الشاهد
 د. محمد بن عبد الرحمن
 مدير مكتب جامعي
 ٢١٨ / ٢٩٦ هـ

الأستاذ الشيخ محمد الزليبي
 مدير دار الامساجيل

الشاهد
 هو ابو محمد
 ٣٠ / ١٥ / ٥١٤٨

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إلى في الدكتور مصطفى إبراهيم الزليحي حولت ووطقت الأستاذ
الدكتور أحمد نخعي بتربية كافة مؤلفاتي في اللغة الفارسية
أو اللغة الكردية، فهو مؤهل بهذه المهارة الدينية، وليس
لأحد من ورثتي في حياتي وبعد الحياة أن يعترض على
هذه الترتيب، لأنها خدمة للشريعة الإسلامية وللمسلمين،
وهذه الخدمة هي غايتي الأساسية في مؤلفاتي .
وأهنا المولى القدير أن يوفق هذا الأستاذ الكريم على
إتمام هذه المهارة والمهارة الأخرى مما يتعلق بخير الدين
والدنيا .

البروفيسور الدكتور
مصطفى إبراهيم الزليحي
الأستاذ المتميز في
الشريعة والقانون

أربيل ١٤٤٤ / ١٣ / ٢٠٢٣

فهرست

۱۱	پیش‌گفتار مترجم
۱۵	پیش‌گفتار مؤلف
۱۹	فصل یکم: شریعت و ارتباط آن با فقه و قانون
۲۳	جستار یکم: قرآن کریم
۲۳	مطلب یکم: تعریف قرآن کریم
۳۰	مطلب دوم: فقه اسلامی و ارتباط آن با شریعت
۳۲	مطلب سوم: ارتباط بین شریعت اسلامی و فقه اسلامی
۳۶	جستار دوم: سنت نبوی
۳۷	مطلب یکم: تعریف سنت نبوی
۴۴	مطلب دوم: وظایف سنت نبوی
۵۱	فصل دوم: حکم شرعی
۵۵	جستار یکم: حکم شرعی تکلیفی
۵۷	جستار دوم: حکم شرعی وضعی
۶۳	فصل سوم: مصادر کاشف، نسبت به احکام شرعی
۶۶	جستار یکم: مصادر کاشف نقلی
۷۲	جستار دوم: منابع کاشف عقلی
۸۵	فصل چهارم: فقه، فقیهان، اجتهاد و تقلید
۸۷	جستار نخست: پیدایش فقه، تحول و دگرگونی آن
۹۳	جستار دوم: پیشوایان مذاهب و گرایش‌های فقهی آنان
۱۰۴	جستار سوم: اجتهاد و تقلید
۱۱۱	فصل پنجم: فلسفه‌ی عبادت‌ها در اسلام
۱۱۵	جستار یکم: فلسفه‌ی عبادت بدنی محض
۱۱۹	جستار دوم: فلسفه عبادت‌های مالی محض - زکات

۱۲۳.....	جستار سوم: فلسفه‌ی عبادت‌های مختلط - بدنی و مالی - حج
۱۲۷.....	فصل ششم: معاملات مالی
۱۲۹.....	جستار یکم: مال و انواع آن
۱۳۶.....	جستار دوم: عقد، عناصر و انواع آن
۱۳۶.....	مطلب یکم: عناصر عقد
۱۳۹.....	مطلب دوم: انواع عقد
۱۴۵.....	جستار سوم: آثار عقد
۱۴۵.....	مطلب یکم: در رابطه با حق مالی
۱۴۶.....	مطلب دوم: التزام مالی
۱۵۲.....	جستار چهارم: اهلیت التزام و عوارض آن
۱۵۲.....	مطلب یکم: تعریف اهلیت
۱۵۴.....	مطلب دوم: عوارض اهلیت
۱۵۹.....	فصل هفتم: امور خانواده، احوال شخصیه
۱۶۱.....	جستار یکم: ازدواج و متعلقات آن
۱۶۷.....	جستار دوم: طلاق و متعلقات آن
۱۷۳.....	فصل هشتم: جرایم و عقوبات
۱۷۵.....	جستار یکم: جرایم حدی
۱۷۹.....	جستار دوم: جرایم قصاص و دیه
۱۸۲.....	جستار سوم: جرایم کیفری
۱۸۵.....	فصل نهم: روابطی که تابع قانون عمومی هستند
۱۸۹.....	جستار یکم: اصول روابط بین‌المللی
۱۹۱.....	جستار دوم: احکام روابط بین‌المللی
۱۹۷.....	جستار سوم: احکام قانونی
۲۰۲.....	جستار چهارم: احکام اداری
۲۰۹.....	فصل دهم: قضاوت و وسایل اثبات
۲۱۱.....	جستار یکم: قضاوت
۲۱۶.....	جستار دوم: وسایل اثبات دعوی
۲۲۵.....	فصل یازدهم: شرح نمونه‌هایی از قواعد کلی فقهی
۲۵۱.....	فرازی از زندگی‌نامه‌ی نویسنده‌ی کتاب

پیش‌گفتار مترجم

سپاس خداوند بی‌همتایی را سزد، که وجود آدمی را به خرد و اندیشه آراست و تاج کرامت تکلیف را ویژه او ساخت و با فرستادن پیامبران و فرود آمدن کتاب‌های آسمانی شریعت را طریقت چگونه بودن و چگونه شدن و چگونه زیستن قرار داد و از قافله‌ی اندیشمندان جمعی را توفیق شریعت‌شناسی، فقاہت و دین‌پژوهی عطا فرمود؛ تا با بحث و بررسی و ژرف‌اندیشی در کتاب و سنت، احکام را در هر عصر و زمان استخراج نمایند و حیات طیبه را، که مهم‌ترین مقاصد شارع است، برای بشریت به ارمغان آورند.

سیطره‌ی متون دینی بر حیات فردی و اجتماعی بشو، ویژه‌ی زمان فرود آمدن وحی و پیدایش متون دینی نیست، بلکه انسان‌های عصرهای دیگر باید معرفت دینی و شؤون مختلف فردی و اجتماعی خویش را سازگار با آموزه‌های شریعت نمایند. تقوی از آن نصوص شریعت است و رفتار و روابط خارجی و بین‌المللی باید در جهت تأمین محتوای شریعت منفعّل شوند و نباید اوضاع و قوانین ناقص بشری بر نصوص شارع و کلیات دین سیطره داشته باشد و نصوص دینی پیوسته متناسب با تغییرات خارجی تفسیرهای گوناگون پذیرد!

شکوفایی تمدن اسلامی و دوره‌های طلایی، آن زمانی بود که دانشمندان به پیروی از تعالیم دینی به پیشواز افکار و اندیشه‌های نو پیدا می‌رفتند و شجاعانه فرآورده‌های فکری و فرهنگی نو را به هاضمه اصول و منابع اسلامی می‌بردند. فقه در طول تاریخ فراز و نشیب‌هایی به خود دیده است، گاهی جلودار فرهنگ و تمدن عصر خویش و گاهی نحیف و افسرده ریزه‌خوار مقلدان خود بوده است. و پس از دوران عصر طلایی، به علت دوری و منزوی شدن بسیاری از فقیهان از صحنه سیاست و اجتماع، فقه در دایره‌ی کردار فردی و عبادی رشد تک‌بعدی کرد و همراه با تحول جوامع، به‌ویژه در سال‌های اخیر که روابط و مناسبات اجتماعی دگرگونی شتابنده‌ای داشته است، باز فقیهان متأخر، جز شمار اندکی، همه براساس همان میراث گذشته و از پشت عینک همان سبک استنباط آنان،

نصوص و ظواهر شریعت را تفسیر و بررسی می‌کردند. اینجا بود که برای روی کار آمدن فقه و اجتهاد متحرک و پویا، فقیهان از قفس تنگ تقلید پا بیرون نهادند و نظریات اجتهادی گذشتگان را از نظرگاه نقد نگریستند و تحولات جدید را فرادید خود داشتند.

از جمله‌ی آن متفکهان و مقلدان نباشیم که با دستاویز سدّ باب اجتهاد، احساس تعقل و تفقه در مسایل شریعت را از دست دادند و به خود و دیگران تلقین نمودند که امروزه هیچ کس یارای فهم قرآن و حدیث را ندارد و علم و دانش ما به پای دانش پیشینیان نمی‌رسد و هیچ مسایل و قضایایی دینی و دنیوی نیست که گذشتگان آن را بیان نکرده باشند. با چنین اندیشه‌ای بود که کاروان فقه و فقاقت از تکامل پیشرفت باز ماند و عالمان دینی مقام پیشوایی امت را از دست دادند و در نتیجه قانون وضعی و ارزش‌های بیگانگان و تمدن و فرهنگ غربی بر ممالک اسلامی سایه افکند و آنچه بر جای ماند، روح تقلید و تعصبات مذهب بود، که جای اجتهاد و تحقیق را گرفت.

از آن جا که وقایع زندگی در تغییر و تحول و حالات جامعه در تطور و دگرگونی است و از سوی دیگر شریعت اسلام در هر زمان و مکان، حاکم و صلاحیت پاسخ‌گویی به تمام خواسته‌های بشریت را دارد، نیاز فقیهان به اجتهاد پویا، به عنوان یک نیاز همیشگی تلقی می‌گردد. به ویژه در این عصر و زمان که تحولات سرسام‌آوری که به دنبال انقلاب صنعتی و پیشرفت تکنولوژی و ارتباطات سریع و وسیع، که جهان را به یک دهکده‌ی کوچک تبدیل کرده است، بیش از هر عصر و زمان دیگر نیاز به اجتهاد و پژوهش فقهی و حقوقی می‌باشد.

بررسی اجتهاد در قضایا، در دایره‌ی مسایل جدید منحصر نمی‌شود، بلکه وظیفه‌ی دیگری را دربارهِ میراث فقهی گذشتگان ایفا می‌نماید تا در پرتو شرایط زمانه و نیازمندی‌های انسان و در پرتو تحقیق در اهداف شریعت و مصالح بندگان، به انتخاب ارجح و اصلاح از میان نظرات فقهای گذشته اقدام گردد. روا نیست که گفته شود گذشتگان هیچ چیز را برای آیندگان به جای نگذاشته‌اند؛ بلکه گفتار عالمانه و پژوهش‌گرانه آن است که گفته شود چه بسیاری از مسایل و موضوعات که گذشتگان برای اجتهاد آیندگان بر جا گذاشته‌اند؟! و چه اندازه در عمل، اجتهاد متأخرین بر متقدمین فایق آمده است؟ و آخرین فقیه و مجتهد هنوز از مادر نزاده است؛ از این روی شریعت اسلامی جاویدان و پاسخگو به خواسته‌های بشری در هر عصر و زمان است.

نکته‌ی دیگر که شایان ذکر است، این که تجدیدنظر فقیهان معاصر در پرتو اصول فقه معاصر راجع به استنباط احکام و نظرات اجتهادی، تنها در موارد غیر منصوص منحصر و محدود نمی‌شود؛ بلکه این تجدیدنظر اجتهادی امکان دارد شامل بعضی احکام گردد که از طریق نصوص ظنی

الثبوت؛ هم‌چون احادیث آحاد یا ظنی‌الدلاله به اثبات رسیده باشد که نصوص فراوانی از قرآن و حدیث را شامل می‌گردد. چه‌بسا امروزه برای فقیه در باب نصوص، فهم و درایتی حاصل گردد که برای گذشتگان آن فهم و درایت حاصل نشده باشد.

فقیهان و متخصصان معاصر، ضوابط و شرایط لازمی را در بررسی شریعت اسلامی بیان داشته‌اند از جمله:

۱- به کارگیری نهایت تلاش و کوشش در استنباط احکام؛ که مبدا فرآورده‌های فقیه، مخالف با صریح قرآن، احادیث و اجماع مسلمانان باشد.

۲- احکام ظنی را نباید قطعی تلقی نمود و نباید با شمشیر اجماع قضایای مورد اختلاف را حجت نشان داد؛ زیرا بعضی از کوتاه‌نظران، احکام مورد نظر جمهور را، اجماع پنداشته‌اند، این خود آسیبی است، که بر شریعت عارض شده است!

۳- فقیه باید به استقبال هر امر جدید نافع و مفیدی برود. اقبال لاهوری گفته است: «مُرْحَبِينَ بِكُلِّ جَدِيدٍ نَافِعٍ وَمُحَافِظِينَ لِكُلِّ قَدِيمٍ صَالِحٍ».

۴- فقیه نباید از روح زمانه و نیازمندی‌های آن غافل ماند، اکنون ما در قرن پانزدهم هجری هستیم نه در قرن هفتم یا قبل از آن.

۵- انتقال از اجتهادات فردی به سوی اجتهادات جمعی و تخصصی.

۶- سعی صدر داشتن نسبت به اشتباهات اجتهادی انمهی مذاهب، ضمن احترام و ارج نهادن به تمامی آنان، چون فقیهان معاصر تحقیقات فقهی خود را بر ستون اصول و قواعد آنان، انجام می‌دهند. امام شافعی؛ گفته است: «رَأْيِي صَوَابٌ يَحْتَمِلُ الْخَطَأَ وَ رَأْيُ غَيْرِي خَطَأٌ يَحْتَمِلُ الصَّوَابَ». شیخ سیوطی در مقدمه‌ی کتاب خود به نام: «الرَّدُّ عَلَى مَنْ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَ جَهِلَ أَنَّ الْإِجْتِهَادَ فِي كُلِّ عَصْرِ فَرِيضٌ» می‌نویسد: نادانی بر مسلمانان چنان هجوم آورده و تعصبات نادرست چنان آنان را کر و کور کرده است که انسداد باب اجتهاد را امری عظیم و اجتهاد جدید را امری ناپسند پنداشته‌اند، اینان توجه نکردند که اجتهاد در هر عصر و زمانه لازم است و ویژه يك قرن و يك نسل نیست، لذا باید گروهی از فقیهان در هر گوشه‌ای از این جهان پهناور باشند تا بدین واجب کفایی اقدام کنند.

۷- باید به انمهی مذاهب و فقیهان پیشین احترام و ارج نهاد و از کسانی که آنان را مورد نقص و طعن قرار می‌دهند، قطعاً بی‌زاری جست.

علم اصول فقه، از فقه زاینده و در دامان آن رشد کرده است و با توسعه‌ی آن قواعد اصول نیز توسعه یافت و عصای دست فقیه شد و به عنوان منطق و ابزار استنباط احکام فقهی قرار گرفت،

بنابراین اصول فقه از ابتکارات فقهای اسلام برای بنیاد قواعد استنباط در موارد منصوص و کشف و ضبط علت و استدلال در موارد غیر منصوص می‌باشد.

مجتهدان غیور و فقیهان مجاهد بودند که با تلاش و تفقه در دین احکام و مسائل شریعت را از سرچشمه‌ی پاک نبوی و الهی استخراج و میراث بزرگ فقه اسلامی را هماهنگ با مقتضیات زمان و پیشرفت تمدن به جامعه‌ی بشری عرضه نمودند و به جهانیان چنان تمدن و فرهنگی استوار و متعالی ارزانی داشتند که تا جهان برپاست و در هر دیاری که ثقافتی پا گیرد، از آن درخت پر بار شریعت بهره برده و از سرچشمه جوشان آن سیراب گشته است.

بی‌تردید این کتاب از بهترین کتاب‌هایی است، که به صورت مختصر و مقارنه‌ای در زمینه‌ی بررسی ورود به شریعت اسلامی به شیوه‌ی نوین در زمینه‌ی فقه، اصول و قواعد فقهی از جانب پروفیسور دکتر مصطفی ابراهیم زلمی، استاد ممتاز در شریعت و قانون به نام «المدخل لدراسة الشریعة، فی نمط جدید» نگاشته شده است و برای طلاب و دانش‌پژوهان رشته‌های فقه، حقوق و معارف اسلامی بسیار مفید است.

در ترجمه کتاب، امانت رعایت شده و در مواردی که برای تبیین موضوع و توضیح مطالب نیاز به بیانگری بوده مترجم کتاب، سطور یا جملاتی میان دو گروه بر آن افزوده است. با این همه کتاب، که در این زمینه نگاشته شده‌اند، کتابی با چنین شمولیت، جز اندکی، به نگارش در نیامده و مؤلف از شمار نخستین کسانی است، که به این مطالب مقارنه‌ای و تطبیقی پرداخته است.

بدیهی است، چنین ترجمه‌ای، به‌ویژه از این کتاب تخصصی، که در موضوع خود بسیار فنی، دقیق و دشوار است، نمی‌تواند از کاستی خالی باشد. امید است، سروران دانشگاهی و طلاب علوم دینی در اشتباه احتمالی با دیده‌ی اغماض بنگرند و با بصورت و ذراعت خود، مترجم را در رفع خطا و لغزش، راهنمایی فرمایند. فروتنانه از خداوند متعال می‌خواهم که توفیق چنین کارهای سودمندی را بیشتر نصیب گرداند، «إِنَّهٗ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ».

مترجم بر خود لازم می‌داند کمال تشکر و امتنان خویش را به مدیریت محترم نشر احسان تهران، که از آغاز تأسیس تا کنون خدمت به فرهنگ عمومی و معارف اسلامی را شعار خود ساخته و در راستای این مقصد متعالی، رعایت امانت، زیبایی و تزئین چاپ کتب را وجهی همت خویش قرار داده‌اند، عرضه دارد، به‌ویژه دو جوان پارسا و تلاشگر، عزیزان یاسر یعقوبی و مریم یعقوبی، که فارغ از زرق و برق دنیوی، ریحان جوانی خود را در راستای چاپ و نشر زبان وحی و فرهنگ و اخلاق دینی مصروف داشته‌اند، باشد که به‌عنوان صدقات جاریه برای آنان و دیگر دست‌اندرکاران نشر در پیشگاه خالق منان ﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿۱۰۰﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ به‌شمار آید.

پیش‌گفتار مؤلف

الف: آنچه باعث شد این تلاش ناچیز به دانشجویان عزیز در دانشکده‌های قانون و شریعت و طلاب حوزه‌های علمیه عرضه شود اسباب زیر بود:

۱- نبودن کتابی که در برگزیده‌ی تمامی ابواب فقه اسلامی باشد، کتابی جامع که مطالب آن به‌دور از اطناب خستگی‌آور و ایجاز مخجل باشد.

۲- تغییر و شیوه و سبک سنتی در ارائه مطالب و تغییر مثال‌های سنتی و از رده خارج، به مثال‌های حقوقی و واقع‌شرعی؛ زیرا قرون بیست و یکم که قرن انفجار علم و عصر کامپیوتر و اینترنت است و شاهد پیشرفت و تکامل علمی در همه زمینه‌ها است، دیگر آن سبک قدیمی در بیان مطالب، فاقد پاسخگویی به مطالبات و خواسته‌های کنونی است.

۳- کاهش دادن و فروکش نمودن اختلاف عمیقی که جامعه سنتی میان شریعت و قانون قائل بوده. شریعتی که تنها منبع قانون جهان اسلام به‌شمار می‌آید، اگر چه بعضی از ملت‌ها به دلیل کژفهمی‌ها و عدم ادراک، آن را قانون جنگلی به‌شمار آورده! و از اعطای حق واقعی آن غفلت ورزیده‌اند، امروزه به سبب جمود فکری بعضی از مسلمانان و اندیشه توقف‌یاب اجتهاد در روان آنان، قوانین بشری جای شریعت را گرفته است.

۴- تفهیم و آگاه نمودن کسانی؛ از جمله دانشجویان رشته حقوق - که امروزه مفتون قوانین غربی شده‌اند- به این‌که شریعت اسلامی تنها در چند مراسم و شعایر دینی منحصر نمی‌شود، بلکه شامل دین، نظام و قانون در هر زمان و مکانی است و باید دانشجویان رشته شریعت بدانند که قانون دشمن شریعت نیست، بلکه قانون ۱۰۰٪ در امور خانواده - احوال شخصیه - و ۹۰٪ در معاملات مالی و ۷۰٪ در مبارزه با جنایات با شریعت متفق و همگام است و شریعت و قانون دو عنصر نزدیک به هم‌اند که هر کدام دیگری را تکمیل می‌کند و جز انسان‌های جاهل و ناآگاه کوتاه‌بین، کسی میان این دو تفاوت آن‌چنانی قائل نیست.

۵- کاهش دادن به اختلافات آرا و نظرات فقیهان مذاهب، که چه بسا آن اختلاف در وقت و زمان خود، رحمت و نعمتی برای این امت به شمار می‌آمده؛ چون هدف از شریعت و دستاوردهای اجتهادی دستیابی است، به آنچه مصلحت فرد و جامعه را تضمین کند؛ اما اکنون آن اختلافات و نظرات متفاوت در لابلای کتاب‌ها وسیله تفرق و پراکندگی میان مسلمانان گشته و سلاخی شده است که متعصبان هر مذهب بر ضد مذهب خود می‌کوبد و چنین می‌پندارند که مخالف مذهب عیناً همانند مخالف دینی و بلکه بدتر است.

۶- تشخیص دادن میان شریعت به معنای اخص، خاص و عام از فقه اسلامی از یک طرف و میان آنها و قانون از طرف دیگر.

ب: تعریف مدخل: مدخل، مصدر دَخَلَ، ضد خرج می‌باشد یا اسم مکان به معنای گذرگاه ورود به منزل است. این ماده، مدخل نامیده شده است؛ زیرا این ماده عبارت از حجم کوچکی از مهم‌ترین احکام شریعت که از نظر تنظیم زندگی ارتباط مستقیمی با احکام قانونی دارد و خواننده از طریق این ماده - مدخل - وارد تفصیلات می‌شود، مدخل به مثابه نقشه‌ای که دانشجو را برای دستیابی به اهداف علمی معینی به صورت اجمال راهنمایی می‌کند تا این که مبنای پژوهش‌های تفصیلی بعدی قرار گیرد.

ج: پیش از قریب ربع قرن، نگارنده در بررسی این موضوع با همین عنوان، با دو مؤلف پیشین همکاری داشت ولی این بررسی موضوع با مشارکت آنان، خالی از عیب نبود، همانند تحقیقات هر مؤلفی که در تهیه‌ی آن با بیشتر از یک نفر شرکت داشته باشد. از جمله آن تألیف گذشته اهمال مطالب اهم و اهتمام به غیر مهم بود، افزون بر آن حشو و نواقص در بیشتر موضوعات به چشم می‌خورد.

د: به توفیق خداوند متعال در این تألیف جدید، سعی می‌شود موضوعات به شیوه‌ی جدید بررسی شوند. متناسب با آگاهی‌های پیشرفته جدید که با بررسی‌های قوانین وضعی در عصر کنونی با دو قسم آن از عام و خاص انسجام داشته باشد. با شیوه‌ی تسلسل که سابق مطالب را مقدمه لاحق گرداند و لاحق آن مکمل سابق باشد به‌دور از ایجاز مخل و اطناب خستگی‌آور، در انجام این تلاش و کوشش از خداوند علیم و قدیر یاری می‌جویم.

ه : طبیعت موضوع از نظر شمولیت نسبت به مهم‌ترین موضوعات شریعت اسلامی خواهان این است که بررسی موضوع به یازده فصل زیر تقسیم گردد :

فصل اول: شریعت.

فصل دوم: حکم شرعی.

فصل سوم: منابع کاشف از حکم شرعی.

فصل چهارم: فقه، فقهاء، اجتهاد و تقلید.

فصل پنجم: فلسفه عبادات در اسلام.

فصل ششم: معاملات مالی.

فصل هفتم: امور خانوادگی - احوال شخصیه.

فصل هشتم: جرائم و مجازات.

فصل نهم: جرائم و مجازات.

فصل دهم: قضاوت و وسائل اثبات دعوی.

فصل یازدهم: شرح نمونه‌هایی از قواعد فقهی

www.kejodir.com